

ANADOLU İRFANI

FATMA TUTAK

Gözlerini zar zor araladığında yüzünü yalayan sabah yeli içini bir garip ürpertti. Derinden ta derinlerden duyulan önlü arkalı ezan sesleri yeni yeni kesiliyordu. Onu en önce uyandıran şimdi daha iyi idrak ettiği gibi uzaklardan gelmesine rağmen bu içine işleyen ezan sesleriydi. Bacaklarını karnına iyice çekerek toparlandı; kollarını bu biraz da uyuşmuş bacakların üstüne sardı. Dünya yeni yeni uyanıyor, gecenin karası yerini kopkoyu bir kızılığa bırakıyordu. Ağaç yaprakları ıpıdayarak, kuşlar şakıyarak, ta ilerlerden dağınık dağ köylerindeki horozlar ünleyerek; her canlı kendi lisanınca yeni günün başlamakta olduğunu ilan etmeye durdu.

Yeni doğan gün gecenin karanlığıyla birlikte katran karası perdesini taptaze, saf, akça pakça başlangıçlara sıyırdığı gibi yapılan sayısız hatanın, geri dönüşü olmayan cürümlerin, insanın başına çökmek için bekleyen dağ gibi günahların karalığını da sıyırıp atabilseydi keşke. Fakat ne mümkün? Değil tüm bunları silmek, temizlemek, yok etmek; üzerine güneş ışığıyla birlikte denizler, okyanuslar dökülse paklayamazdı. Zihni bunlarla meşgul iken uzaktan birkaç köpeğin havlamasıyla irkildi. Gecenin karanlığında tek atımlık tüfek sesleri, uzaktan yıldız gibi parlayıp sönen el fenerleri ve durmadan havlayan azgın köpeklerin kulak tırmalayan sesleri gece boyu peşini bırakmamış, karabasan gibi çöktükçe çökmüştü.

Acaba izini bulmuşlar mıydı? Nefesini tutup beklemeye başladı. Oh neyse ki bir şey duyulmuyordu! Bu sesler çete halinde dolaşan sahipsiz köpek sürülerinden birine ait

olmalıydı. İçi anlık ferahlamalarda derin bir nefes aldı.

Gözlerini kapatıp başını bodur, dikenli ahlat ağacının gövdesine dayadı. Dışındaki dünyanın hercümercinden ve içindeki dünyanın karmaşık duygu ve düşüncelerle bulanmış bataklığından sıyrılır gibi oldu. Bu anda sinip oturduğu bu küçücük yeryüzü parçasında kendini az da olsa emniyette hissetti. Üzerinden henüz yirmi dört saatin geçmediği olaylar silsilesi gözlerinin önünde bölük pörçük canlanmaya başladı.

Ne kadar da sakın, sıradan olmaya namzet bir gündü halbuki. Sabah erkenden uyanmış, tarlaya gitmişti. Sulama sırası kendisinde olduğundan önce yapması gerekli işleri gözden geçirdi. Sulama kanalını açık mı kapalı mı, önünü tıkayacak herhangi bir engel var mı yok mu kontrol etti. Kürekleri kanalın yanına yakın bir yere bıraktı -ki halaoğlu su açılır açılmaz şaşalamasın- sonra karıkları düzeltti. Derken öğle saatlerinde eve gelip bir şeyler atıştırdı. DSİ'ye telefon etti ve sırasını doğrulattı. Sulama gece saat üçte yapılacaktı. Halaoğluna uğrayıp sulama saatini haber verdi.

Haydar, henüz ortaokul çağındaydı ama yaşitlarından daha olgun, yumuşak başlı, yardımsever bir çocuktü. Kendisi kanalın başından suyu açtığında başka birinin çıkışta elinde kürekle beklemesi ve tazyikli akan suyu tez elden karıklara iletmesi gerekiyordu. Kendisi de yeri gelince onlara bağ bostan işlerinde yardım eder sırasında ürünlerin satılması için traktörüyle kasaba pazarına iletirdi. Köylük yerde tek başına yaşanmaz. İnsanlar hısım

akraba olsun, konu komşu olsun birbirlerine muhtaçtır. Düşüncelerinin burasında rahmetli anacığının sık sık tekrar ettiği bir sözü anımsadı: "El eli yur, o da döner yüzü yur" derdi güngörmüş kadın... İnsanın insana muhtaçlığı bundan iyi ve dahi özlüce anlatılamazdı herhalde.

Gece epey ilerlemiş sulama saati bir hayli yaklaşmıştı. Çok geçmeden Haydar uyuklu gözlerle, elleri pantolon cebinde büzüşe büzüşe sokağın köşesinde göründü. Traktörün yanına yaklaşınca selamlaştılar. Yarım saatten beri çalıştıramadığı traktörün sağını solunu kontrol etmeye, sorunun neden kaynaklandığını araştırmaya koyuldu. Yağına sabahdan benzinlikte depoyu doldurmadan evvel bakmıştı. Motor kayışını değiştireli bir hafta dolmamıştı. Ee neydi bu mendeburun derdi? Hay aksi sulama saati de gelmişti! Hepi topu iki

tarafından hır güre ederek çalıştı.

Çok geçmeden tarlaya vardılar. Haydar alıştığı üzere kanalın tarladaki başına koştu. Kendisi de tez elden suyun önündeki demir kapağı kaldırmaya seğirtti. Kapağı kaldırdı fakat görünürde canım suyun ne şırıltısı ne de serinliği vardı. El feneriyle birbirine bağlı beton künkleri takip etmeye başlayınca suyun kendi tarlasına bitişik tarlanın sınırından geçen kanala doğru akmakta olduğunu ayırdına vardı. Az ilerde fenerin ışığında şimdi daha belirgin hale gelen bir iki insan kıpraşması ilişti gözüne. Koşar adım yanlarına gitti. Bunlar yan tarlanın sahibi Deli Hasan'la yancısı Sümsük İsmail'den başkası değildi. Yarım saatlik gecikme onlara cesaret vermiş olmalıydı.

Her ne olursa olsun sıra kendisinini ve geç gelmiş olması Deli Hasan'la yancısına bu hakkı vermezdi. Hakkının yanmasına müsaade

saati vardı zaten onu da bu uğursuz aletin başında mı tüketecekti? İçinden küfürler savurmaya başlamadan evvel bildiği duaları okumaya başladı. Haydar olayın ciddiyetine kendini iyice kaptırmış, uyuklu gözleri traktörün ışığında fal taşı gibi açılmış, olanları soluksuz takip ediyordu. Duadan küfure geçmeye ramak kala nihayet yaşlı alet bol

edemezdi. Kendi tarlasına uzanan su kanalının başına koştu. İki tarlanın ortasında dirseklenen suyun yolu koca koca taşlarla kesilmişti. Öfkeden deliye dönmüş, gözü hiçbir şeyi görmüyordu. O hırsıyla taşları sağa sola savurmaya başladı. Savurdukça öfkeleni, öfkelenikçe savurdu. Azalan taşların arasından tazyikli su yol bulup akmaya başladı. Kalan son

taş biraz iriceydi tek eliyle zorlanarak şöyle bir tarttı ve Deli Hasan'la yancısından tarafa savururken ağzından çıkan son sözler karşı taraftan duyulan "yandım anam!" ünlemesiyle beraber havada asılı kaldı.

-Bunun hesabı sorulmaz mı sanırsın ha Deli Hasan sorulmaz mı?

Gözlerini bürüyen hırs perdesi aralanırken yerini kalp çarpıtısına ve başında zonklamaya başlayan şiddetli bir ağrıya bıraktı. Kan ter içinde sesin geldiği tarafa koştu. Gördüğü manzara karşısında midesine esaslı bir yumruk yemişlerin bükülmesinde ağzına acı acı sular dolmaya başladı. Deli Hasan yüzüstü yere kapaklanmış, sesi soluğu çıkmadan öylece yatıyordu. Kafasının kulağa yakın yerinde parmak genişliğindeki bir yarıktan ensesine ve oradan da omuzuna doğru kara, kopkoyu bir kan sızıyordu. Yancı İsmail diz çökmüş yerde yatan adamı ığrandırmaya uğraşırken dehşetle dışarı uğramış kırmızı damarlı gözlerle karşındakine baktı ve kendi haltına çöken kuzgun misali ciyakladı: "Sen öldürdün ağamı, sen kıydın ona katilsin sen katiil!"

Durmadı orda duramadı dağa vurdu kendini. Aklına başkaca bir şey gelmediğinden, çıkış yolu bulamayışın şaşalamasından, salim kafayla düşünememenin sarhoşluğundan, bir bilinmez akıbetin muğlaklığından... Adına ne denirse işte ondan vurdu dağ yoluna. Çok geçmeden ardına düştüler. Köpeklerle, tek atımlık tüfeklerle, yanıp sönen el fenerleriyle kovalamaya başladılar. Gecenin son saatlerine dek sürdü bu sürekle avı. Bitti sandığı yerde, izini kaybettirdiğini düşündüğü anda köpeklerin birbirini fiştekleyen azgın havlamaları yeniden başladı. Bir sonu gelmez, bir uyanması olmayan, bir katran karası kabuslu gece çöktükçe çöktü üstüne...

Gitgide yakınlaşan çan seslerine eşlik eden meleyişler ve nadirce duyulan tok bir köpek havlaması onu sindiği ufacak yeryüzü parçasında daldığı hayal denizinden çekip

çıkarttı. Gözlerini araladığında karşısında beş altı yaşlarında kızılca saçlı, yüzü çilli, boynunda dizi dizi boncuklar sallanan mini mini bir kız çocuğu dikilmiş kendisine bakıyordu. Güneşe bakamadığından iyice kıstığı gözlerinin rengi belli olmayan bu küçük kız elini beline koymuş kayıtsız bir şekilde kendisini boydan boya süzerken aynı kayıtsızlıkla konuşmaya başladı:

"Kalk emmi kalk bu ne uykusu böyle, yoğsam sen şehirli misin?"

Sualine cevap beklemeden seğirtip az ilerde keçilerin yanında elindeki çıkırtığı çevire çevire yün eğiren genç bir kadının yanına koştu. Kadının sırtında kıldan dokunmuş uçkur ipiyle sıkı sıkı bağlanmış küçük bir çocuk vardı. Kadın kız çocuğunun işaretleriyle ağacın altında oturan adama baktı sonra kıza bir şeyler söyledi. Kız, seke seke ağacın altında oturan yabancının yanına geldi.

"Emmi, sen Tanrı misafirisin gel konuşumuz ol bizim oba hemen şuracıkta."

Küçük kız yabancının cevabını beklemeden elinden tuttu ve zorla ayağa kaldırdı. Beraberce irili ufaklı kıl çadırların kurulduğu düzlüğe geldiler. Kapısındaki dokuma örtü yarı aralık bir çadırın önünde durdular. Küçük kız yalnız obaya has olduğu anlaşılan değişik bir lisanla içeri seslendi. Az sonra kısa boylu, kafası traşlı, ensesi kat kat, güleç yüzlü, akça pakça bir ihtiyarcık kapıda görüldü. Yüzündeki gülümseme komşudan alınmış ödünçlüklerde değil orali yerli, mimiklere, ses tonuna sere serpe işlenmişçesine içtendi. Tanrı misafiri çadıra buyur edildi.

Soru yağmuruna tutulmadan, hali delici bakışlarla tahlile uğraşılmadan; tabiat gibi sade sıradanlıklarda baş köşeye iletilirdi. Buz gibi yayık ayrı ve yanında tuzsuz çökelekli gözleme canına can kattı. İhtiyarın şirince hoş sohbeti kendini çocukluğunda yaz tatillerinde yatıya gidilen hısım akraba evlerinde gibi hissettirdi. Böyle böyle öğle oldu, gün devrildi akşam oldu. Sabun kokulu sakız gibi çarşafklar içinde kaygısız, başından geçenlerin korkulu

telaşından uzak derin bir uyku çekti.

Sabah gün doğumuyla uyandı. Koca yalan dünyanın her bir karışında başka hayatlar başka telaşlar başka tasalar bambaşka yorgunluklar yaşanması ne garipti. O uğursuz gece -şimdi anlıyordu ki yalnızca kendisine uğursuz- yaşadıkları oraya ait olaylar silsilesi olarak kapalı bohça içinde bir yerlerde asılı kalmış gibi durmaktaydı. Buradakilerin o yaşananlardan zerrece malumatı yoktu. Sanki dünya parça parça bir sahneydi de her can kendi oyununu sahnelemenin derindeydi.

Eskiden, daha küçük bir çocukken ölüm gerçekliğini zihninde netleştirmeye uğraştığı günlerde kendi ölümünü dünyanın sonu olarak hayal etmiş kendinden sonra yaşamın var olamayacağı zannıyla bir nice zaman kendini avutmuştu. Çocukluk işte!

Düşüncelerinden sıyrılmasına sebep yine küçük kızın çadırın içine mırıl mırıl gelen sesi oldu. Kapıdaki aralık örtüyü iyice açıp dışarı çıkınca gözlerini alan güneşe elini siper ederek baktı. Küçük kız obadaki çocuklarla beraber oyun oynuyordu. Kendisini görünce oyunu bırakıp yanına koştu.

-Bir şey mi istedin emmi, sabahtan çadıra testiyle su bırakmıştık. Yoğsam acıktın mı, anamdan bir sıkma alıp geleyim mi?

-Ben sesinizi duyunca bakmaya çıkmıştım bir arzum yoktur, sen oyunundan kalma. Bu arada senin adın ne?

Küçük kız bir şey söylemeden arkasına döndü onu ilk gördüğü zamanki gibi seke seke giderken omzunun üstünden bakıp cevap verdi: "Benim adım Elik"

Kıl çadırın yanı başında kısa bodur bir

ağacın gölgesinde oturan ihtiyarcığa ilişti gözü. Yanına gitti, selam verdi. İhtiyar, elindeki keserle bir tahta parçasını yontuyordu. Kırış kırış alnından boynuna doğru ipliklenen teri yakasının altına iliştiirdiği yağlığa damlıyordu. Yanına yaklaşınca yüzünde her daim baki gülümsemeyle baktı. Bir arzusu olup olmadığını, halini, keyfini sorduktan sonra yaptığı işe geri döndü. Kaşık yapımından, eskiden ahşaptan yaptığı türlü çeşitli eşyadan; çocukların oynamakta oldukları oyundan bahsetmeye başladı. Sözlerinin arasına atalar sözünden uygun olanları serpiştiriyor, mevzuyu onlarla derkenar etmenin güvencesinde ufacık çipil gözlerini ufka dikiyordu.

Bir ara ihtiyara neden kim olduğu ve nereden gelip nereye gittiği hakkında soru etmediklerini sordu. İhtiyar candan bakışlarla elini konuşunun dizine koyarak biz ev sahibiyiz evlat dedi. Neyden soru edilmesi icap ederse olur, gayrısı bizi ilgilendirmez. Biz sorgucu, yargıcı mıyız ki o dediklerini soralım?

O an Anadolu'nun dağlarında, bozkırlarında, yaylalarında her türlü teknolojiye uzak büyük büyük okulların kapısını dahi görmemiş bu insanları böylesi bir bilgiğe ulaştıran ne olabilir diye düşündü. Bu bilgeliktir ki yüzyıllardır insanı insan olarak tek başına varlığı için kabullenen, hatasını araştıran yargıçlığa, günahını gün yüzüne çıkaran Tanrılığa soyunmadan kulun kula sorması gerekli suallerle iktifa eden bir büyük milleti var etmiş olduğu gerçeğine ulaştı.

Akşama doğru izini sürüp gelen jandarmalara bileklerini uzatırken gönlü bulunmaktan, yakalanmaktan göynümedi. Derinlerden gelen bir bilgelikle bilmekteydi ki kasıtsız hata etmek, cürüm işlemek insani bir vasıftır. Yaptığı hatanın, işlediği cürmün cezasına razı olmak ise insan olmanın erdemidir.